

Parengta projektui „Neformaliojo vaikų švietimo paslaugų plėtra“ (Nr. 09.2.2-ESFA-V-729-01-0001)

Edukacinė programa „Filmavimo mobiliaisiais telefonais dirbtuvės”

Programa skirta: 7–12 klasių mokiniams

Vieta: Audiovizualinių menų industrijos inkubatorius, Vilniaus raj. Rukainių sen., Bareikiškių km., Senojo Minsko pl. 92

Mokytojas: Adomas Jablonskis

Edukacijos tikslas: – supažindinti mokinius su kino kūrimo pagrindais, paskatinti juos kurti patiems ir praktiškai išbandyti įgytas žinias.

Šiose filmavimo dirbtuvėse siekiama panaikinti literatūros kūrinių bei judančiųjų vaizdų tekstų priešpriešą, ugdyti mokinių mąstymą vaizdais, skatinti domėjimąsi literatūra. Tikslui pasiekti naudojama kasdienė komunikacijos ir informacijos bei įvaizdžio kūrimo priemonė – mobilusis telefonas.

Edukacinio užsiėmimo metu mokiniai susipažįsta su „kino kalbos gramatika“, t. y. visais etapais – nuo filmo idėjos iki jos įgyvendinimo, su režisieriaus, aktorius kino operatoriaus, garso ir montažo režisieriaus, asistento pareigomis ir atsakomybe.

Bazinės filmavimo taisyklės, tinkančios mobiliesiems telefonams ir pačioms paprasčiausioms buitiniams kameroms:

Daugiau filmuokite statiškais vaizdais

Daugelis pradedančių operatorių, ypač pirmą kartą kamerą į rankas paėmusių, bando viską, kas juos supa, aprėpti iš karto: pasuka kamerą į dešinę, tuoj pat į kairę, priartina vaizdą, smarkiai priartinę apsisuka aplinkui... Pradėkite nuo statišku vaizdų. Filmavimo vietoje statiškai užfiksuokite bendrą vietos planą. Po pertraukėlės nufilmuokite pagrindinį veikėją, objektą. Atskirai nufilmuokite detales, bendrą planą kitu rakursu. Nenaudokite tolinimo ir artinimo funkcijos, jokiū būdu nesisukinėkite į kairę, į dešinę. Mosavimas kamera labai erzina žiūrovus.

Jei nefilmuojamas ypatingas veiksmas, nekalbinamas pašnekovas ir pan., kiekvienas planas turėtų trukti 6–12 sekundžių. Plano trukmė priklauso nuo jo stambumo. Didesnį vaizdą galima trumpiau rodyti. Bendrą vaizdą būtina rodyti ilgiau – dažniausiai galima pasikliauti intuicija: jei planas tampa nebeįdomus, reikia nustoti filmuoti.

Klasikinės filmavimo taisyklės skelbia, jog planas negali būti trumpesnis nei 2 sekundžių. Pirmąsias dvi sekundes žiūrovas paprastai net nesuvokia, ką mato. Žinoma, šiuolaikinis montažas leidžia naudoti ir gerokai trumpesnius planus (siekiant sukurti specialųjį efektą). Taip pat planą įmanoma sutrumpinti prieš tai jį lydinčio garso sąskaita. Pavyzdžiui, filmuojama sodyba, bendrame plane pasigirsta motorinio pjūklo garsas, po kelių sekundžių pasirodo stambus pjūklo planas ir galiausiai pereinama į vidutinį žmogaus, pjaustančio medį, planą. Filmuojant svarbius užrašus, galima vadovautis tokia taisykle: planas turi trukti tiek, kad pakaktų laiko suprasti užrašo esmę.

Neužmirškite, jog montuojant nuo plano pradžios ir pabaigos dažniausiai tenka atkirpti po 0,5–1 sekundę vaizdo, mat šiose vietose dėl filmavimo mygtuko paspaudimo vaizdas nemaloniai krusteli. Tai neretai matome ir profesionalų filmuotoje medžiagoje.

Kita vertus, jokiū būdu nesiliaukite filmuoti, jei vyksta iš tiesų svarbus veiksmas. Tokie kadrai dažnai būna aukso vertės ir net gali pakeisti žmonių gyvenimą.

Bandykite „fotografuoti“

Filmuodami įsivaizduokite, kad bandote fotografuoti. Prieš paspausdami filmavimo mygtuką, planą suskirstykite į kadrus. Neužmirškite, jog gražiai sukomponuotas vaizdas yra žymiai svarbesnis nei įvairūs efektai – jų nepakeis jokie montažo triukai. Net fotografai profesionalai tvirtina, kad vaizdą svarbu gražiai sukomponuoti dar prieš fotografuojant, o ne bandyti taisyti klaidas vėliau, apdorojant nuotraukas. Tai turėtų atminti ir kiekvienas operatorius.

Vaizdo kadravimas, kaip ir kompozicija dailėje ar fotografijoje, nėra paprastas dalykas. Filmuojant dažniausiai laikomasi asimetrinės kompozicijos. Ji dažniausiai naudojama filmuojant peizažus, kraštovaizdžius. Klasikinis blogos kompozicijos pavyzdys: dangus ir žemė, kelias ar upė kadram padalija į dvi lygias dalis. Dangui ar žemei skirkite trečdalį kadro, kelią ar upę, išdėstykite kadre asimetriškai.

Visuomet atminkite vienos trečiosios kompozicijos taisyklę, kurios laikydamiesi labai retai suklysite. Vizualiai kadra padalykite į devynis vienodus stačiakampius, nubrėžkite dvi vertikalias ir dvi horizontalias linijas. Pagrindinį objektą komponuokite ne viduriniame stačiakampyje, o per vieną iš įsivaizduojamų linijų susikirtimo taškų. Jei pagrindiniai objektai yra keli, pabandykite juos visus sukompnuoti per kelis skirtingus susikirtimo taškus.

Filmuodami bandykite įsivaizduokite, jog kuriate albumą. Vien bendro plano nuotraukų peržiūra greitai pabosta, todėl filmuodami būtinai keiskite planų stambumą. Būtinai turėkite stambių planų, pavyzdžiui, žmonių veidų. Veiduose slypi didelis emocinis krūvis, ir tokie planai gerokai pagyvins filmą. Be tokių planų neapsieinama filmuojant net ir sporto varžybas: vien į aikštelėje lakstančius sportininkus būtų labai nuobodu žiūrėti.

Nebijokite priėti arčiau, keiskite filmavimo vietą

Užuot bandę filmuojamą objektą prisiartinti objektyvu, priekite prie jo. Taip pakeisite ne tik planų stambumą, bet ir išvengsite monotonijos, su kuria susiduriama, kai filmuojama iš vieno taško. Įvairaus stambumo planai, padaryti iš vienos vietos, atsibosta lygiai taip pat greitai, kaip ir to paties stambumo planai.

Priartėję prie įvykio centro pastebėsite tai, kas paprastai iš toli nėra matoma. Įtraukite žiūrovą į įvykių sūkurį. Be to, dėl artimesnio kontakto su filmuojamu objektu greičiausiai gausite papildomos informacijos: jums papasakos įdomią, su filmavimo tema susijusią istoriją; patars, į ką vertėtų atkreipti didesnę dėmesį, ar parodys kokią įdomybę, apie kurią atvykę filmuoti net neįtarėte.

Filmuodami pačiame įvykio centre, kreipkite dėmesį ne vien į vaizdo ieškiklį. Įpraskite viena akimi stebėti ir tai, kas vyksta aplinkui.

Filmuojant žmones svarbu išlaikyti ir distanciją. Nekiškite kame-ros tiesiai į veidą net ir palankiai nusiteikusiems asmenims. Nuo žmonių vertėtų laikytis bent pusantro–dviejų metrų atstumu. Atsižvelgiant į situaciją, šis atstumas gali būti ir didesnis. Pavyzdžiui, prie VIP personos jums nebus leidžiama prisiartinti ir per 15 metrų.

Bent penkių metrų atstumu reikėtų laikytis ir nuo agresyviai nusiteikusių žmonių, kurių galima visur sutikti. Tuomet greičiausiai spėsime laiku apsisaugoti nuo netikėto jų išpuolio. Vadovaukitės geranoriškumo principu. Net ir aršiausiai nusiteikęs asmuo, išgirdęs ramų ir mandagų operatoriaus toną, dažnai iškart atlyžta.

Gerbkite žmonių privatumą. Viešoje vietoje kiekvienas gali fiksuoti įvykius, tačiau kišimasis į privačias valdas be leidimo, net jei tai yra degantis butas, kuriame plūša gaisrininkai, ar specialus žmonių persekiojimas yra neleistinas ir netgi baudžiamas pagal įstatymus. Išimtis gali būti taikoma tik filmuojant visai visuomenei svarbių personų elgesį.

Operatoriaus zona

Nubrėžkite įsivaizduojamą liniją per du svarbius filmuojamus objektus arba kelis objektus sujunkite kreive. Kai kada reikia iš karto apsispręsti, kurioje „scenos“ pusėje būsite ir jokių būdu šios linijos neperžengti.

Šita taisyklė yra griežtai taikoma filmuojant dviejų žmonių pokalbį. Galite juos filmuoti iš priekio, iš šono, vieną per kito petį, tačiau negalima peržengti į kitą įsivaizduojamos linijos pusę, nes bus sudarkytas loginis išdėstymas erdvėje. Užuot klausęs diskusijos, žiūrovas ims svarstyti, kaip vienas pašnekovas su kitu staiga susikeitė vietomis.

Šios taisyklės svarbu laikytis, pavyzdžiui, filmuojant avarijas. Išimtis gali būti daroma tik labai stambiams planams, kurie neišmuš žiūrovų iš vėžių.

Kita vertus, daugeliu atvejų šios taisyklės siūlyčiau visai nepaisyti. Jei loginis objektų išsidėstymas nėra svarbus, būtinai pereikite į kitą „scenos“ pusę ir iš ten pažvelkite į fiksuojamą veiksmą.

Ypatingas rakursas

Žiūrovui tikriausiai bus įdomu ką nors pamatyti taip, kaip dar nėra matęs. Pabandykite filmuoti kamerą padėję ant sulenкто kelio ar žemės. Filmuojate žmonių susibūrimą – pasilypėkite aukščiau. Netingėkite užsiropšti ant stogo ar, esant galimybei, skraidymo aparatu pakilti į orą.

Vaizdui intrigos galima suteikti filmuojant per kokią nors kliūtį, pavyzdžiui, durų plyšį, medžio šakas ar brūzgynus.

Pabandykite sugauti objekto atspindį veidrodyje, stikle ar vandenyje. Derinant šią filmavimo techniką su pasisukimu nuo atspindžio į realų objektą, galima gauti labai įdomių rezultatų. Nufilmuokite objektą per ugnį ar

įkaitusio oro sroves, kylančias nuo asfalto ar smėlio.

Gali labai pavykti toks kadras, kokio žmogus negali fiziškai pamatyti. Įsivaizduokite, jog filmuojate iš verdančios puodynės dugno. Atsidaro puodo dangtis, matoma ryžius berianti virėjo ranka ir virėjo veidais. Dangtis užsidaro, tamsa... Salėje pasigirsta žiūrovų nuostabos šūksniai...

Nepiktnaudžiaukite ypatingais rakursais. Žiūrovui nuo jų greitai apsvaigs galva.

Ryškumo efektai

Išjunkite automatinio ryškumo nustatymo mygtuką ir paeksperimentuokite su ryškumo zonomis. Pabandykite keisti skirtingu atstumu išsidėsčiusių objektų ryškumą, pavyzdžiui, nuo pat stovinčios tvoros palaiptams išryškinti už jos esančius objektus. Arba nuo vieno veido keisdami fokusą pereikite prie kito.

Atrodo, kad tai banalu, tačiau tokia filmavimo technika gali būti labai įspūdinga, ypač jei keičiant ryškumą pabrėžiamas kontrastas: rūstaus, susirakusio ar nusiminusio žmogaus veidą keičia šalia esančio šypsena, o idilinių gamtos vaizdą – spygliuota tvora, piktas užrašas „privati nuosavybė“, žmonių paliktas šiukšlynas ar pan. Neužmirškite, kad dažnai naudojami ryškumo zonos efektai sukelia melancholiją. Kita vertus, tai gana dažnai naudojama filmavimo technika, ypač publicistikoje.

Venkite drebančio vaizdo

Jei tik yra galimybė, naudokite trikojį ar bent teleskopinį vienakojį. Filmuojant buitinėmis kameromis, drebančių vaizdų sunku išvengti, bet jie labai erzina žiūrovus. Į drebėjimą galite nekreipti dėmesio, jei filmavimo kokybė jums visai nerūpi.

Be trikojo beveik neįmanoma techniškai „švariai“ pasukti kameros, taip pat panaudoti optinio priartinimo ir tolinimo funkcijos. Trikojis yra būtinas labai priartinus vaizdą. Vaizdo drebėjimą gerokai sumažina ir vienakojis, tačiau su juo nepatogu preciziškai atlikti judesius. Jei neturite šių priemonių, stenkitės atsiremti į ką nors stabilaus: medį, kokią nors atbrailą ir pan.

Be trikojo filmuoti patarčiau tik tada, kai reikia operatyvumo. Filmuojant minioje ar žurnalistų būryje, fiksuojant įvykį, kur svarbu labai greitai keisti vietą, kartais geriau trumpam „užmiršti“ trikojį. Priešingu atveju galite praleisti daugybę įdomių kadru.

Neišskleistas vienakojis arba nedidelis kompaktiškas trikojis gali puikiai praversti ir judant. Prie kameros pritvirtintas papildomas balastas sekant objektą mechaniškai stabilizuos vaizdą. Tokiam filmavimui yra sukurti specialūs stabilizavimo įtaisai. Filmuodami nenaudokite optinio priartinimo funkcijos – tai tik sustiprina vaizdo drebėjimo efektą, be to, kamera gali „praplaukti“ pro įdomius objektus jų net nepastebėjusi.

Filmavimas judant tarp mėgėjų labai populiarus. Tokia technika dažnai taikoma ir publicistikoje ar net meniniuose filmuose. Kai kurios juostos taip nufilmuotos specialiai, siekiant imituoti dokumentinius įvykius. Aš patarčiau filmavimu judant per daug nesižavėti. Tam reikia daug įgūdžių. Jei nusprendėte kurti tokio žanro filmą, kartkartėmis stabtelėkite, leiskite žiūrovo akims atsipūsti.

Man pačiam labai dažnai tenka susidurti su „filmais“, kuriuose užfiksuoti vien vaizdai pro važiuojančio automobilio langą. Be paliovos ekrane plaukiantys vaizdai greitai užmigdo ir gali ilgam sugadinti nuomonę apie filmo kūrėjo kelionę per nepaprastą šalį.

Tinkamas pasukimas, priartinimas ir tolinimas

Jau minėjau, jog verta vengti sukuti kamerą, artinti objektą, – reikia pratintis prie gražiai sukomponuotų statišku vaizdų. Laikytis šio patarimo ypač rekomenduoju pradedantiesiems. Tačiau tai anaipol nereiškia, jog kitokia filmavimo technika yra nepageidaujama.

Kelios dažniausiai daromos klaidos, kurias galima pamatyti net ir labai garsių kino operatorių darbuose: netolygus vaizdo judesys, nuo gerai sukomponuoto kadro pasukama į „niekur“ – darant judesį galutiniam taške subjaurojama kompozicija.

Siekiant tinkamai pasukti kamerą, labai pravers trikojis. Norėdami parodyti gražią panoramą, būtinai suraskite pradinį ir galutinį pasukimo tašką, kuriuose objektai yra gražiai sukomponuoti. Prieš filmuodami visada pabandykite atlikti judesį. Judesys gali būti greitėjantis ar lėtėjantis, tačiau jis privalo būti tolygus. Juo labiau negalima sustoti kurioje nors vietoje ir vėliau judesį tęsti. Plano pradžioje ir pabaigoje būtinai bent kelias sekundes išlaikykite statiškus kadrus.

Lygiai tas pats galioja bandant taikyti optinio pritraukimo funkciją. Kad plano gale neprarastumėte ryškumo, jį nustatykite labiausiai priartėję prie objekto ir tik tuomet bandykite filmuoti. Tiesą sakant, daugelio mėgėjiškų

kamerų optika neleidžia techniškai „švariai“ pritraukti vaizdo.

Optinį pritraukimą ar atitraukimą galima derinti su pasukimu. Svarbu tokiu atveju griežtai laikytis taisyklės: abiejų judesių pradžia ir pabaiga turi sutapti. Jei pradėjote artinti objektą ir sukti kamerą, tai negalima pirma baigti sukti ir toliau artinti ar atvirkščiai.

Filmuodami sudėtingomis apšvietimo sąlygomis, naudokite rankinį režimą

Dažnai yra patariama: nefilmuokite prieš saulę ar langą. Tačiau kodėl nenufilmavus gražių siluetaų saulėlydžio fone, kodėl nepakalbinus žmogaus, stovinčio šalia lango, už kurio atsiveria įspūdingas miesto vaizdas? Kaip filmuoti blogai apšviestose vietose, pavyzdžiui, naktį gatvėje?

Jei filmuojate prieš šviesą nustatę automatines parinktis, labai sunku numatyti, kas išeis. Gali būti, jog vietoj žmogus priešais langą filmuotoje medžiagoje matysite vien tamsų šešėlį, o vietoj gražaus saulėlydžio ir dailių siluetaų išvysite peršviečiamą baltą foną ir blankias fgūras. Išjunkite nenuspėjamą automatiką ir bandykite rankinėmis parinktimis pasiekti tai, ko iš tiesų norite.

Jei norite išryškinti žmonių siluetus gražiame saulėlydžio fone, paprasčiausiai priverkite objektyvo diafragmą (angl. aperture). Gali tekti pagreitinti ir filmavimo sklendės (angl. shutter) darbą. PAL sistema veikia pagal nutylėjimo taisyklę ir visada naudoja 1/50 sekundės elektroninės sklendės parinktis. Jį patrupinti prireikia filmuojant labai šviesius, peršviečiamus objektus arba siekiant labiau atverti diafragmą pasitelkus zonų ryškumo efektus. Uždarę diafragmą ar paspartinę sklendės darbą iki pageidaujamo greičio, galite patamsinti vaizdą.

Jei norite priešais šviesų langą matyti žmogaus veidą, teks smarkiau atverti objektyvo diafragmą. Jūs apšviesite už lango esantį vaizdą. Su tuo galima susitaikyti, jei filmuojama ekstremaliomis sąlygomis ir svarbus yra tik pašnekovas. Kitu atveju patarčiau papildomai apšviesti priešais langą esantį žmogų. Tikriausiai idealiausia tai padaryti specialiais šviesą atspindinčiais refektoriais. Tam galima panaudoti netgi stambų balto popieriaus ar kokios kitos šviesios medžiagos lakštą. Veidą apšviesti įmanoma ir papildomomis lempomis, netgi ir ant kameros esančia lempute. Norint suvienodinti atspalvius, ant lemputės gali tekti uždėti specialų melsvą filtrą. Filmuodami tamsoje, naudokite tik rankinį ryškumo nustatymo režimą. Esant blogam apšvietimui, ypač jei tamsoje yra mirgančių šviesos šaltinių, automatika labai prastai veikia. Iki galo atverkite diafragmą; jei filmuojate buitine kamera, nenaudokite optinio priartinimo funkcijos, nes tokių kamerų objektyvai nėra linijiniai. Priartinus vaizdą iškart mažėja jų pralaidumas šviesai. Naktinio filmavimo režimą įjunkite tik susiklosčius ekstremalioms sąlygoms.

Filmuodami iškart montuokite vaizdą

Filmuodami bandykite iškart pakeisti kiekvieno plano stambumą. Nefilmuokite taip: dabar tik bendri planai, paskui objekto fiksavimas, dar vėliau vien detalės. Tokią medžiagą bus sudėtinga sumontuoti. Tačiau jei laikysitės šio patarimo, net nesumontuotos medžiagos peržiūra nebus nuobodi. Juk montažui gali ir nelikti laiko. Įgudus galima naudoti ir montažinio filmavimo triukus, pavyzdžiui, jei filmuojamas herojus žvelgia į šoną, pabandykite su kamera žvelgti ten pat ir jūs.

Namų darbai:

- Sukurti trumpą savo video filmuką mobiliuoju telefonu.